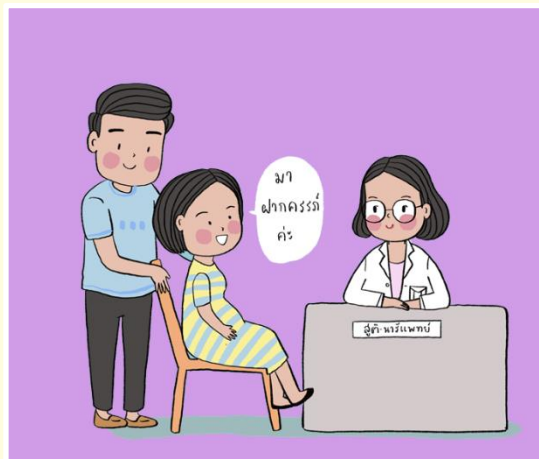

แนวทางการดำเนินงานอนามัยแม่และเด็ก ในราชทัณฑ์

Outline

การฝากครรภ์

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

การฝากครรภ์

การฝากครรภ์

เป็นการส่งเสริมสุขภาพให้หญิงตั้งครรภ์และสามี ได้รับความรู้ในดูแลสุขภาพของตนเอง รวมถึงได้รับการดูแลสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์และทารกในครรภ์ เพื่อให้การตั้งครรภ์และการคลอดมีคุณภาพ แม่และทารก แข็งแรง ปลอดภัยปราศจากภาวะแทรกซ้อน โดยเริ่มฝากครรภ์ทันทีที่รู้ตัวว่าท้องหรือก่อนอายุครรภ์ 12 สัปดาห์ และไปตรวจตามนัดอย่างสม่ำเสมอ

ประโยชน์

1. เพื่อคัดกรองภาวะเสี่ยง ตรวจหาโรคติดเชื้อและโรคทางพันธุกรรม
2. เพื่อส่งเสริมสุขภาพร่างกายและจิตใจของหญิงตั้งครรภ์ รับวัคซีน ไตรเฟอर्टิน
3. ดูแลทารกในครรภ์ คำนวณน้ำหนักการดูแลทารกในครรภ์

สมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก(สมุดสีชมพู)

- เมื่อหญิงตั้งครรภ์มาฝากครรภ์ครั้งแรก จะได้รับสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก ให้เป็นเอกสารของครอบครัว
- พ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็กควรใช้ประโยชน์จากสมุดบันทึกสุขภาพฯนี้ให้เต็มที่ ในการบันทึกสุขภาพของตนเองขณะตั้งครรภ์ และบันทึกสุขภาพเด็กในหน้าที่ระบุว่าพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูบันทึก เพื่อจะได้ทราบสุขภาพของตนเองและลูกและเตรียมพร้อมที่จะขอคำปรึกษากับบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข
- อ่านและทำความเข้าใจเนื้อหา ความรู้ที่จัดทำไว้ในสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก และปฏิบัติตามคำแนะนำของเนื้อหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อสุขภาพที่ดีของตนเองและของลูกน้อย รวมทั้งสอบถามเพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่ในกรณีที่สงสัย หรือไม่เข้าใจ

แผนภูมิแนวทางฝากครรภ์คุณภาพสำหรับประเทศไทย

อายุครรภ์ ≤ 12 สัปดาห์ ANC ครั้งแรก ที่หน่วยบริการปฐมภูมิ : sw.สต., PCU

ซักประวัติ ตรวจร่างกาย ประเมินภาวะสุขภาพครั้งแรก ตรวจสุขภาพช่องปาก
Prenatal counselling คัดกรองและประเมินความเสี่ยงการตั้งครรภ์
ตรวจ LAB ครั้งแรก : CBC for Hct/Hb MCV, DCIP, VDRL, Anti HIV, HBsAg, Blood group ABO, Rh
ตรวจ Lab สามิ : CBC , MCV, DCIP, VDRL, Anti HIV
ฉีดวัคซีน : dT

นัดหญิงตั้งครรภ์แจ้งผลการตรวจ LAB
กิจกรรมโรงเรียนพ่อแม่ : การปฏิบัติตัวระหว่างตั้งครรภ์, การใช้ยา, โภชนาการ, พัฒนาการทารก, กิจกรรมทางกายและการนอน

ส่งพบแพทย์ : ที่รพ. แม่ข่าย เพื่อประเมินอายุครรภ์ด้วยคลื่นเสียงความถี่สูง(Ultrasound) ประเมินภาวะเสี่ยงการตั้งครรภ์ พร้อมผล LAB และประวัติ

โรงพยาบาลแม่ข่ายและ
หน่วยบริการปฐมภูมิ
ร่วมกันกำหนดแนวทาง
การส่งต่อเพื่อการดูแล
หญิงตั้งครรภ์ต่อเนื่อง

ปกติ/Low risk ANC ที่ PCU

ผลประเมิน

Intermediate/ High risk ANC ที่ sw.

อายุครรภ์ 13-26 สัปดาห์

คัดกรองกลุ่มอาการดาวน์ คัดกรองเบาหวานในหญิงตั้งครรภ์
ส่งพบทันตแพทย์ เพื่อตรวจสุขภาพช่องปาก/ ชัดทำความสะอาดฟันอย่างน้อย 1 ครั้ง
ฉีดวัคซีน : dT, ไขหวัดใหญ่, COVID-19

ตรวจ Ultrasound ครั้งที่ 2 เพื่อยืนยันอายุครรภ์และความผิดปกติของการกในครรภ์ ที่ sw.

อายุครรภ์ 27-40 สัปดาห์

อายุครรภ์ 27-32 สัปดาห์
ตรวจ LAB ครั้งที่ 2 : Hb/Hct, VDRL, Anti HIV
ฉีดวัคซีน : dT หรือ Tdap
กิจกรรมโรงเรียนพ่อแม่ : การเตรียมตัวคลอด การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

อายุครรภ์ 32 สัปดาห์ขึ้นไป ส่งพบแพทย์ต่อที่โรงพยาบาลแม่ข่าย
พร้อมผล LAB II ทุกราย

ANC ที่หน่วยบริการปฐมภูมิตามเกณฑ์ที่กำหนดจนอายุครรภ์ 32 สัปดาห์

ANC ที่ swช./swท. หรือ swศ.จนครบกำหนดคลอด

นัดฝากครรภ์และดูแลตามช่วงอายุครรภ์ที่กำหนด

ตรวจร่างกายตรวจครรภ์ ประเมินความเสี่ยงตามเกณฑ์
ประเมินสุขภาพจิต ยาเสริมธาตุเหล็ก โฟลิก ไข่แดง และ
แคลเซียม ให้สุกแก่ตามช่วงอายุ

กิจกรรมบริการที่จำเป็นในการฝากครรภ์ ไตรมาส 1

อายุครรภ์	กิจกรรม
≤ 12 สัปดาห์	1. การซักประวัติส่วนตัว การเจ็บป่วย และประวัติทางสูติกรรม ข้อมูลการตั้งครรภ์ปัจจุบัน
	2. ตรวจร่างกาย ปอด หัวใจ
	3. ประเมินสุขภาพจิต
	4. ประเมินความเสี่ยงของการตั้งครรภ์ (Classifying form)
	5. พบแพทย์เพื่อประเมินความเสี่ยงการตั้งครรภ์
	6. Prenatal counselling กลุ่มอาการดาวน์ และธาลัสซีเมีย
	7. ตรวจสุขภาพช่องปาก
	8. Ultrasound ครั้งที่ 1 (ประเมินอายุครรภ์เพื่อกำหนดวันตรวจคัดกรองกลุ่มอาการดาวน์)
	9. วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ-บาดทะยัก (dT) (จำนวนครั้งที่ให้ขึ้นอยู่กับประวัติการได้รับวัคซีนในอดีต)
	10. การให้ยาเสริม กรดโฟลิก** กินทุกวัน
	11. กิจกรรมโรงเรียนพ่อแม่ (การปฏิบัติตัวระหว่างตั้งครรภ์, การใช้ยา, โภชนาการ, พัฒนาการทารก, กิจกรรมทางกายและการนอน)

กิจกรรมบริการที่จำเป็นในการฝากครรภ์ ไตรมาส 1

อายุครรภ์	การตรวจทางห้องปฏิบัติการ (ครั้งที่ 1)
≤ 12 สัปดาห์	1. คัดกรองเบาหวานในหญิงตั้งครรภ์**ที่มีความเสี่ยง
	2. Multiple urine dipstick
	3. VDRL/RPR กรณี รพ.มีความพร้อมสามารถตรวจด้วยวิธี TPHA หรือ anti TP (ผลเป็นบวกในการตรวจครั้งแรกหรือเคยเป็นบวกมาก่อนให้เปลี่ยนการตรวจเป็น VDRL/RPR)
	5. Anti – HIV
	6. HBsAg,
	7. CBC for MCV,Hct, Hb
	8. DCIP
	9. ตรวจหมู่เลือด (ABO และ Rh)
	สามี/คู่ของหญิงตั้งครรภ์
	1. CBC for MCV,Hct, Hb, DCIP
	2. VDRL/RPR
	3. Anti – HIV

กิจกรรมบริการที่จำเป็นในการฝากครรภ์ ไตรมาส 2

อายุครรภ์	กิจกรรม
20 สัปดาห์ 26 สัปดาห์	1. ประเมินสุขภาพจิต
	2. ประเมินความเสี่ยงของการตั้งครรภ์ (Classifying form)
	3. ประเมินความเสี่ยงการตั้งครรภ์โดยแพทย์
	4. คัดกรองกลุ่มอาการดาวน์ 14 – 18 สัปดาห์
	5. คัดกรองเบาหวานในหญิงตั้งครรภ์ทุกราย 24 - 28 สัปดาห์ (กลุ่มเสี่ยงตรวจครั้งแรก)
	6. ฝึกแปรงฟันแบบลงมือปฏิบัติและขัดทำความสะอาดฟัน
	7. Ultrasound ครั้งที่ 2 (เพื่อยืนยันอายุครรภ์ประเมินการเจริญเติบโตและความผิดปกติของทารกในครรภ์)
	8. วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ-บาดทะยัก (dT)
	9. วัคซีนป้องกันโรคไขหวัดใหญ่ (≥ 4 เดือน)
	10. วัคซีนป้องกันโรคโควิด 19 (> 12 สัปดาห์)
	11. การให้ยาเสริมธาตุเหล็ก ไอโอดีน และแคลเซียม กินทุกวันตลอดการตั้งครรภ์

กิจกรรมบริการที่จำเป็นในการฝากครรภ์ ไตรมาส 3

อายุครรภ์	กิจกรรม
30 สัปดาห์ 34 สัปดาห์ 36 สัปดาห์ 38 สัปดาห์ 40 สัปดาห์	1. ประเมินสุขภาพจิต
	2. ประเมินความเสี่ยงของการตั้งครรภ์ (Classifying form)
	3. พบแพทย์เพื่อประเมินความเสี่ยงการตั้งครรภ์
	4. ประเมินการคลอด
	6. Ultrasound ครั้งที่ 3 (เพื่อติดตามการเจริญเติบโต ดูส่วนน้ำ ตำแหน่งรกเกาะ อยู่ในดุลยพินิจของแพทย์)
	7. ประเมินสุขภาพทารกในครรภ์ (40 สัปดาห์)
	8. วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ-บาดทะยัก (dT) หรือ Tdap** (dT กรณีที่ไม่เคยได้เลยจะมีการวัดอย่างไร?)
	9. วัคซีนป้องกันโรคไขหวัดใหญ่ (≥ 4 เดือน) **กรณียังไม่ได้รับในไตรมาส 2
	10. วัคซีนป้องกันโรคโควิด 19 (> 12 สัปดาห์) **กรณียังไม่ได้รับในไตรมาส 2
	11. การให้ยาเสริมธาตุเหล็ก ไอโอดีน และแคลเซียม กินทุกวันตลอดการตั้งครรภ์
	12. กิจกรรมโรงเรียนพ่อแม่ (การเตรียมตัวก่อนคลอด และระหว่างคลอด, การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่)

กิจกรรมบริการที่จำเป็นในการฝากครรภ์ ไตรมาส 3

อายุครรภ์	การตรวจทางห้องปฏิบัติการ (ครั้งที่ 2)
30 สัปดาห์	1. Multiple urine dipstick
34 สัปดาห์	2. VDRL/RPR
36 สัปดาห์	3. Anti – HIV
38 สัปดาห์	
40 สัปดาห์	4. CBC for MCV,Hct, Hb

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

คำแนะนำขององค์การอนามัยโลก WHO

กินนมแม่อย่างเดียวถึง 6 เดือน

(Exclusive Breastfeeding)

กินนมแม่ควบคู่กับอาหารตามวัยจนถึง 2 ปีหรือนานกว่านั้น

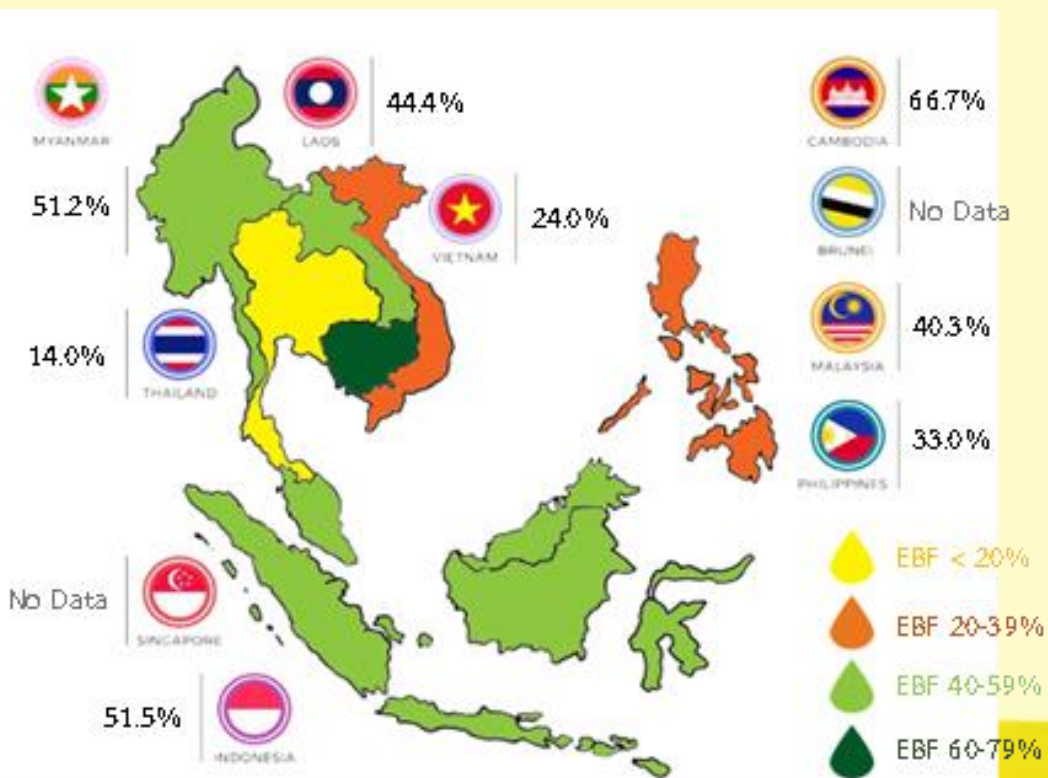
(Continue breastfeeding)

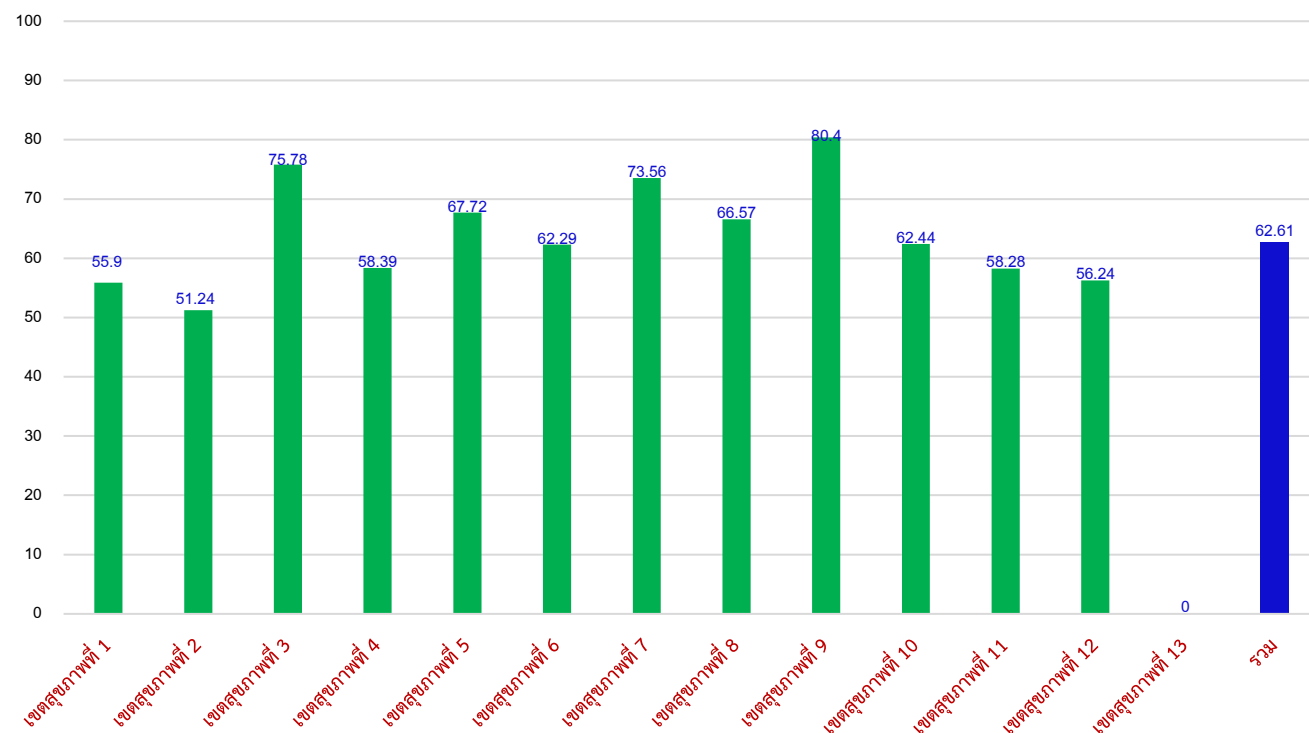

สถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนของประเทศไทย

อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน
ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ร้อยละเด็กแรกเกิด - ต่ำกว่า 6 เดือนกินนมแม่อย่างเดียวปี 2565

ประโยชน์ของการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

นมแม่

เป็นทั้งอาหารชั้นเลิศ เปรียบได้กับวัคซีนหยดแรก

ช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรค ลดความเสี่ยงการติดเชื้อ

ช่วยให้ลูกฟื้นตัวเร็วหากเจ็บป่วย

นโยบายและมาตรการในการดำเนินงาน

ส่งเสริม

- การสร้างความรอบรู้
- ระบบบริการสุขภาพตามมาตรฐาน BFHI
- พยาบาลเฉพาะทาง สาขาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- อสม. สาขานมแม่และอนามัยแม่และเด็ก

สนับสนุน

- มุมนมแม่
- ขนส่งน้ำนมแม่
- สิทธิการลาคลอด

ปกป้อง

- พระราชบัญญัติควบคุมการส่งเสริมการตลาดตลาดอาหารสำหรับทารกและเด็กเล็ก พ.ศ. 2560

แนวทางการดำเนินงานการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

บทบาทและหน้าที่

กรมอนามัย	ศูนย์อนามัย	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
กำหนดนโยบายในการขับเคลื่อนการ	สนับสนุนร่วมจัดทำนโยบาย	สนับสนุนร่วมจัดทำนโยบาย
ส่งเสริม สนับสนุน ด้านวิชาการ	สนับสนุนด้านวิชาการและพัฒนา ศักยภาพบุคลากรสาธารณสุข เจ้าหน้าที่	พัฒนาศักยภาพบุคลากร สาธารณสุข เจ้าหน้าที่
พัฒนาและจัดทำเกณฑ์มาตรฐาน	กำกับ ติดตาม และประเมินผลการ ดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่าย	กำกับ ติดตาม และประเมินผลการ ดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่าย
จัดทำฐานข้อมูล		
กำกับ ติดตาม และประเมินผลการ ดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่าย		

แนวทางการดำเนินงานการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

มุนนมแม่ในราชทัณฑ์ คือ

- สำหรับให้ความรู้ เตรียมความพร้อม และช่วยเหลือเมื่อแม่มีปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- สำหรับให้แม่สามารถให้นมลูก หรือบีบเก็บน้ำนม

มุนนมแม่ในราชทัณฑ์ที่มีการจัดตั้ง

• มีจำนวน 107 แห่ง

ศูนย์อนามัย	จำนวน (แห่ง)	ศูนย์อนามัย	จำนวน(แห่ง)
ศูนย์อนามัย 1 เชียงใหม่	11	ศูนย์อนามัย 8 อุดรธานี	8
ศูนย์อนามัย 2 พิษณุโลก	9	ศูนย์อนามัย 9 นครราชสีมา	9
ศูนย์อนามัย 3 นครสวรรค์	4	ศูนย์อนามัย 10 อุบลราชธานี	6
ศูนย์อนามัย 4 สระบุรี	10	ศูนย์อนามัย 11 นครศรีธรรมราช	13
ศูนย์อนามัย 5 ราชบุรี	9	ศูนย์อนามัย 12 ยะลา	9
ศูนย์อนามัย 6 ชลบุรี	11	สสม.	3
ศูนย์อนามัย 7 ขอนแก่น	5		

แนวทางการดำเนินงานการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

เป้าหมายในการขับเคลื่อนงาน

	2566	2567	2568
การเฝ้าติดตามการดำเนินงาน มุนนมแม่ในราชทัณฑ์	100	100	100

แนวทางการดำเนินงานการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

แนวปฏิบัติการเข้าเยี่ยม

1. ศึกษากระบวนการในการเตรียมความพร้อม ข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย

- ❖ ข้อมูลจำนวนหญิงวัยเจริญพันธุ์
- ❖ จำนวนหญิงที่มีการตั้งครรภ์ในแต่ละปี
- ❖ ศึกษาความต้องการ
- ❖ มีนโยบายที่เป็นลายลักษณ์อักษร
- ❖ ได้รับความสนับสนุนจากหัวหน้างาน ผู้ร่วมงาน

แนวทางการดำเนินงานการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

2. ศักยภาพระบบการดูแล การบริหารจัดการ

- ❖ มีหน่วยงานและบุคคล ที่จะรับผิดชอบ โครงการชัดเจน ศึกษาความต้องการ
- ❖ มีเจ้าหน้าที่พยาบาลให้การช่วยเหลือในการให้ความรู้ คำแนะนำ
- ❖ ความเหมาะสมของสถานที่และอุปกรณ์ที่อยู่ในมุนนมแม่
 - สถานที่ เหมาะสม มิดชิด สะอาด สะดวกในการเข้าใช้บริการ
 - อุปกรณ์ เก้าอี้เหมาะสมนั่งสบาย โต๊ะสำหรับวางอุปกรณ์ ปลั๊กไฟ อ่างล้างมือ ตู้เย็นในการจัดเก็บ
 - อื่นๆ เครื่องปั๊มนม ถังเก็บน้ำนม สื่อความรู้ต่างๆ

แนวทางการดำเนินงานการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

- ❖ มีการจัดเก็บข้อมูลการใช้บริการห้องนมแม่
- ❖ มีแผนสนับสนุนการให้ความรู้กับหญิงตั้งครรภ์และให้นมลูก

3. แหล่งข้อมูลความรู้สำหรับสื่อสารและกระบวนการให้ความรู้แก่หญิงตั้งครรภ์และให้นมลูก

4. กระบวนการสนับสนุนด้านโภชนาการสำหรับแม่และหญิงให้นมบุตร เช่น

มีการจัดสวัสดิการด้านโภชนาการสำหรับหญิงตั้งครรภ์และให้นมบุตร

5. ปัญหา และอุปสรรครวมทั้งปัจจัยที่ต้องการความช่วยเหลือ

6. รายงานข้อมูลร้อยละการกินแม่ของทารกแรกเกิดจนถึง 6 เดือน ปีละ 1 ครั้ง

ตัวอย่างการจัดตั้งมุมนมแม่

ตัวอย่างมุมนมแม่

มุมนมแม่ขนาดเล็ก

อุปกรณ์ประกอบด้วย

- เก้าอี้นั่ง โต๊ะวางอุปกรณ์
- ปลั๊กไฟ

อาจเพิ่มเติมสิ่งต่างๆ ตามความเหมาะสมกับสถานที่

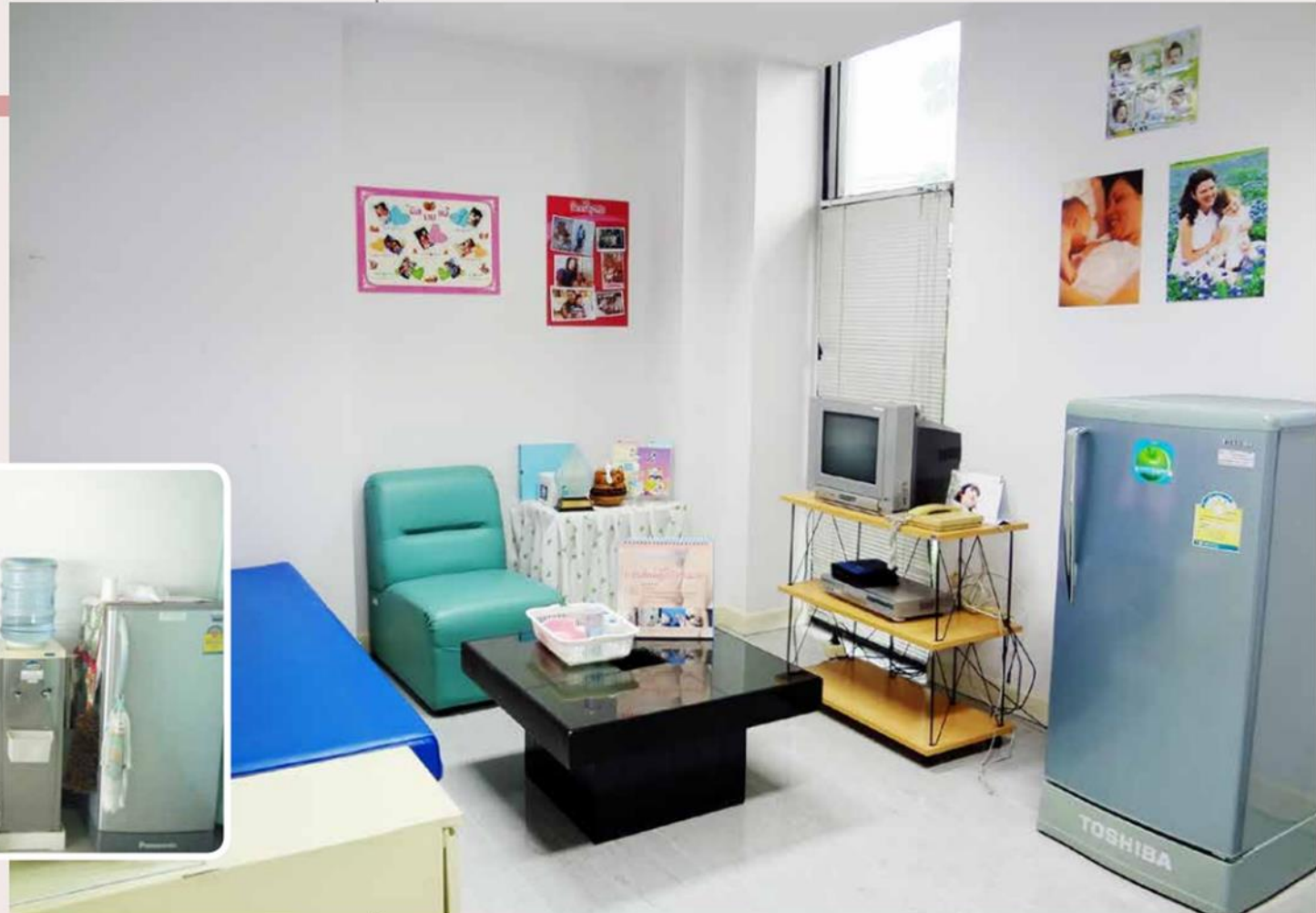

ตัวอย่างการจัดตั้งมุมนมแม่

ตัวอย่างมุมนมแม่

มุมนมแม่ขนาดกลาง

- เก้าอี้นั่ง โต๊ะวางอุปกรณ์
- ปลั๊กไฟ
- อ่างล้างมือ
- ตู้เย็นสำหรับเก็บนม
- ตู้เก็บของ
- โต๊ะขยะ

ตัวอย่างการจัดตั้งมุมนมแม่

ตัวอย่างมุมนมแม่

มุมนมแม่ขนาดใหญ่

- เก้าอี้นั่ง โต๊ะวางอุปกรณ์
- ปลั๊กไฟ
- อ่างล้างมือ
- ตู้เย็นสำหรับเก็บนม
- ตู้เก็บของ
- ถังขยะ
- บอร์ดสำหรับให้ข้อมูลความรู้
- หนังสือ และสื่อความรู้ต่างๆ
- รูปภาพเด็ก
- อื่นๆ

